

УДК 74.200.58

М.В. Мартинюк,
старший учитель
(Бердичівська гуманітарна гімназія № 2)

ОРГАНІЗАЦІЯ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ В ГІМНАЗІЯХ ГУМАНІТАРНОГО СПРЯМУВАННЯ

У статті розглядається питання організації гурткової роботи як однієї з форм національного виховання. Визначаються структурні елементи національних традицій та форми використання їх у навчально-виховній роботі загальноосвітніх навчальних закладів. На прикладі курсу "Народні джерела" показана педагогічна сутність національних традицій.

Важливу роль у формуванні національної самосвідомості підрастаючого покоління відіграє школа. Для кожної молодої людини, яка вступає у життя, особливого значення набуває прищеплення ще в ранньому віці поваги до національної атрибутики, народних традицій. Тільки таким чином можна ефективно розгортати процес формування справжніх патріотів своєї держави. Засобами національних традицій формується нестандартне мислення, неповторність, створюються умови для саморозкриття та самореалізації.

Національні традиції – це фундамент, на якому будуються міцні ідейні та моральні цінності: ідеали, світогляд, норми й правила людської поведінки тощо. Кожна нація, кожен народ, навіть кожна соціальна група має свої звичаї й традиції, що виробилися протягом багатьох століть. Проте традиції та звичаї – це не відокремлене явище в житті народу, це втілені в рухи і дію світовідчуття, світосприймання, взаємини між людьми. Саме ці взаємини та світовідчуття безпосередньо впливають на духовну культуру даного народу, що в свою чергу впливає на процес постання народної творчості. Тому народна творчість нерозривно пов'язана з традиціями народу [1: 9].

Традиція є формою передачі соціального досвіду, це ідеї, звичаї, норми, що передаються з покоління в покоління. У філософській енциклопедії підкреслюється, що традиціями стають норми поведінки, народний досвід, ідеї, смаки, звичаї, обряди, свята та інші форми соціальних та культурних явищ [2: 663]. В.Г. Кузь та Ю.Д. Руденко під національними традиціями розуміють "своєрідні віковічні духовні устої розвитку народу, нації, які втілюють у собі кращі досягнення в моральному, ідеологічному, трудовому і естетичному житті" [3: 132]. Вивченню проблем національних традицій присвятили свої дослідження К. Булашев, Я. Володимирський, В. Денисенко, М. Жулинський, О. Забужко, В. Іванишин, С. Павлюк, М. Попович, В. Сверстюк, О. Субтельний, В. Шинкарук, В. Яремчук та інші.

Відбір найістотніших чинників та елементів національної культури дозволили виокремити такі функції національних традицій:

I *функція* – педагогічна. Вона визначає національні традиції як дидактичний принцип, метод, за допомогою яких можна домагатись підвищення ефективності навчального процесу в загальноосвітніх школах, допомагати формувати практичні вміння та навички;

II *функція* визначає національні традиції як пропедевтичний курс елементарної історії, географії, природознавства, народознавства тощо;

III *функція* – наукова. Вона визначає національні традиції як складову частину тієї галузі науки, представником якої вони є (географії, історії, народознавства тощо) з усіма притаманними для даних наук методами дослідження.

У зв'язку з вище означеним, національні традиції розглядаються нами як динамічна, цілісна і нерозривна система, яка функціонує в світі тривимірних системних моделей: простір (географічний аспект), час (історичний) та соціум (соціологічний). Останнє є інтегруючою похідною активної соціальної функції людини і включає в себе літературний, мистецький, екологічний, народознавчий етнографічний, релігійний, архітектурний аспекти національних традицій. Засвоєння національних традицій відбувається в спеціально організованій педагогічній діяльності, що є спільною діяльністю усіх учасників навчального процесу, котрі створюють спільний культурний простір, який сприяє розкриттю їхньої культури й субкультури. Ефективність цієї діяльності проявляється в поведінці дитини нового рівня, її моральності. Тому й постає проблема не тільки оновлення змісту і структури, а й методології та стратегії освіти, яка змогла б забезпечити на практиці рух від репродуктивно-інформативних і предметно-диференційованих знань до інтегративних, від споглядального до діяльнісного (культуротворчого), від емпіричного до проблемного, від гносеологічного до культурно-особистісного пізнання, а в цілому – до культуроконтекстної і культуротворчої модернізації парадигми освіти [4: 30].

Головною метою національного виховання у Державній національній програмі "Освіта" (Україна ХХІ століття) визначено "набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді незалежно від національної належності особистісних рис громадян Української держави, розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури" [5]. Тому на сучасному етапі *метою національного виховання* має бути: утвердження в свідомості молоді національної, культурної, мовної єдності, національної окремішності і неповторності, розуміння важливості для розвитку нації власної держави і необхідності розбудови її; виховання національно-державних активістів та патріотів, пріоритетним для яких є добро всієї нації і піклування про її поступ; всебічна підготовка до творчої чинної праці, розбудови і захисту незалежної України, рідної духовної і матеріальної культури, а через неї до участі у вселюдській культурі; досягнення високої культури міжнаціональних відносин, основою яких є національна рівність, взаємна толерантність і пошана [6: 303].

Насьогодні ми маємо багатий потенціал навчальних програм гімназій гуманітарного спрямування на предмет національного виховання, широкі можливості продовження цієї роботи в позаурочний час, що сповна використовується в практиці гімназій. Завдяки багатьом національно-культурним традиціям стане можливим створення якісно відмінного національного виховного простору в українській державі. Виховання на національних традиціях – це передусім виховання дітей на культурно-історичному досвіді рідного народу, в основі якого – його традиції, звичаї, обряди, ритуали, свята. "Практично прилучаючись до традицій, звичаїв, обрядів народу, молодь вбирає їх філософський, ідейно-моральний, психологічний і естетичний зміст, поступово стаючи невід'ємною частиною рідного народу, нації" [3: 132]. Модернізація системи освіти, як це визначено в Національній доктрині розвитку освіти України в ХХ ст., спрямовується на впровадження національної системи виховання, широке використання надбань народної педагогіки і культури.

Для реалізації такої мети була розроблена програма гуртка "Народні джерела" для старшокласників в гімназіях гуманітарного спрямування. Духовне відродження неможливе без звернення до першоджерел культурного буття, без вивчення та опанування духовних цінностей, які знайшли втілення у традиційній культурі та пройшли випробування часом. Тому даний курс передбачає вивчення календарної обрядовості, жанрів народних пісень і розрахований не на вивчення окремих фольклорних творів, а на активне включення підлітків у святково-обрядові дії, що значно збагачує фольклористично-етнографічну діяльність популярними в традиційній культурі формами організації дозвілля. Даний курс пропонує теоретичне та практичне вивчення обрядів, звичаїв, активізує творчість, самостійність та ініціативу у створенні власних проєктів учнів. Зріз знань відбувається за розробленими тестовими завданнями "Як я знаю народні традиції", адже, як показала практика, визначення рівня засвоєння знань цікавіше проваджувати у вигляді тестів та завдань, що потребують активності, розвивають логіку та мислення, сприяють активному засвоєнню знань учнів.

Рекомендоване проведення занять – одна година на тиждень. Глибоке вивчення фольклору доводить, що саме цей пласт національної культури має великий духовний потенціал, що позитивно впливає на розвиток музично-творчих здібностей школярів, формування стійких інтересів до рідної культури, виховання художньо-естетичних смаків, ціннісних орієнтацій. Даний курс розрахований на учнів 7-8 класів і передбачає реалізацію музичного виховання школярів на основі української національної культури, що полягає у визнанні провідної ролі фольклору в художньо-естетичному вихованні, у зверненні до народної творчості. В ході вивчення курсу вдосконалюються методи стимуляції інтересу до народної творчості. *Основні результати вивчення курсу:* 1) *освітні:* засвоєння конкретних фактів, понять, зв'язків, розуміння особливостей розвитку української культури, її ролі у світовому контексті; 2) *розвиваючі:* розвиток вмінь аналізувати й оцінювати спадок української культури різних видів, аргументувати свої судження; 3) *виховні:* формування художньо-ціннісних орієнтацій, виховання морально-естетичних якостей, художньо-естетичних ідеалів, патріотичних почуттів, інтересів і потреб у самостійному опануванні української культури.

Відомий педагог Г. Ващенко наголошував, що "відмовлення від національних традицій рівнозначне відмовленню від своєї національності" [7: 101-102]; він звертає увагу на те, що поки існує нація, вона дотримується певних традицій. Тому курс "Народні джерела" є однією з форм національного виховання учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Воропай О. Звичаї нашого народу // в 2 т. – Мюнхен: Укр. видавництво, 1958. – С. 9-10.
2. Ступарик Б. Національна школа і витоки становлення. – К., 1998. – 303 с.
3. Жовчак З. Виховання школярів засобами мистецтва // Освіта та мистецтво, 2004. – № 3. – С. 29.
4. Основи національного виховання // За заг. Ред.: В. Г. Кузя, Ю. Д. Руденка та ін. – К., 1993. – С. 88, 132.
5. Грищенко Т. Традиції гімназійного музично-естетичного виховання і сучасна освіта // Рідна школа, 2001. – № 5. – С. 34-35.
6. Сорока-Росинський В. Путь русской национальной школы // Пед. Соч. – М., 1991. – С. 119-120.
7. Ващенко Г. Виховний ідеал. – Полтава: Полтавський вісник, 1994. – С. 101-102.
8. Державна національна програма "Освіта. Україна ХХ ст.". – К., 1992. – 45 с.
9. Сова М. Інтеграція художньо-естетичних знань у сучасній парадигмі освіти // Рідна школа, 2003. – березень. – С. 30.
10. Традиции // Философская энциклопедия. – 2-е изд. – М., 1989. – 663 с.

Матеріал надійшов до редакції 08.10.2007 р.

Мартынюк М. В. Организация кружковой работы в гимназиях гуманитарного направления.

В статье освещается вопрос организации кружковой работы как одной из форм национального воспитания.

Определяются структурные элементы национальных традиций и формы их использования в учебно-воспитательной работе общеобразовательных учебных заведений. На примере курса "Народні джерела" показана педагогическая сущность национальных традиций.

Martynyuk M.V. The Circle Work Organization at the Humanitarian Gymnasiums.

The article deals with question of circle work organization as one of the national up-bringing forms. The structural elements of the national traditions and the forms of their use in the institution of general education educational work

are defined. The course "National sources" is used as the example to show the pedagogic essence of national traditions.